

OBJEVOVÁNÍ SRDCE

V dějinách každého slovanského (i neslovanského) národa představuje období tzv. národního obrození kulturní typ, který se vyznačuje mj. tím, překlady tvoří nedílnou součást při vytváření vlastní národní kultury. Vznikající slovanské národní kultury se orientovaly především ke kultuře obecně slovanské, která jim byla jazykově nejbližší. Prvořadý význam se přitom přikládal lidové slovesné tvorbě, která mj. pomáhala upevňovat historické vědomí, jež těsně souviselo s vědomím příslušnosti k slovanskému „národu“. Rozvítjely se vzájemné styky a vztahy mezi mnoha literárními, vědeckými a kulturními tvůrci jednotlivých emancipujících se slovanských národů.

Lidové slovesné výtvořy se nejen sbíraly a vydávaly, nýbrž se bezprostředně také začínaly překládat a popularizovat. Patriarcha slavistiky Josef Dobrovský poskytl např. první informace o slovanské lidové poezii Jakobu Grimmovi. J. W. Goethe, který chápal lidovou slovesnost podobně jako J. Dobrovský, přeložil jednu z nejznámějších jihoslovanských lidových písní *Hasanaginici*. A když pak Vuk St. Karadžić vydal svou první sbírku srbských lidových písní *Mala prostonarodna slaveno-srbska pesnarica* (1814), mnozí obrozenští literáti projevíli o ni živý zájem. Proto neudivuje, že Václav Hanka v nepodepsané recenzi nedlouho po jejím vydání vyzýval mj. české vlastence, aby rovněž sbírali „naše písně líbezné“. Tak se Karadžićovo jméno a dílo dostalo do povědomí mnoha českých obrozenců (např. J. Dobrovský, A. J. Puchmajer, Ant. Marek), kteří si předplatili jeho druhou sbírku *Narodna srbska pesnarica* (1815).

Pouhé dva roky po jejím vydání pořídil V. Hanka útlý výbor překladů osmi srbských lidových písní, jež převzal ze sborníků V. Karadžiće, kterého později za jeho pobytu v Praze velmi srdečně přijal J. Dobrovský. Tak se V. Karadžić stal u nás ve dvacátých letech 19. století nejznámějším představitelem Jihoslovanů. S V. Karadžićem se znal rovněž Fr. L. Čelakovský, který pak překládal jím sebrané lidové písně do češtiny. „*Přismahlého, nevelkého muže o jedné noze, štědrého a dobrého člověka*“, který „*celý žije v národním básnictví*“ poznal také J. J. Jungmann. Za svého dlouholetého pobytu v Novém Sadu se s V. Karadžićem stýkal P. J. Šafařík, který o něm psal ve svých pracích o slovanských literaturách a jehož zájem o slovanskou lidovou slovesnou tvorbu vyvrcholil koncem třicátých let 19. století precizně zpracovaným bibliografickým přehledem vydaných sbírek slovanských lidových písní. V překladatelském díle nejen ze srbské, nýbrž z lidové básnické tvorby jižních Slovanů, které započali V. Hanka a F. L. Čelakovský, pokračovali v minulém a našem století mj. K. J. Erben, Siegfried

Kapper, Jan Gebauer, Josef Holeček, Jan Dunovský, František Doucha, Rudolf Pokorný, Andrej Trúchly-Sytnianský, K. Skalický, J. A. Voráček, B. Popelka, Ludvík Kuba, Jan Hudec, Josef Koublé, O. F. Babler, František Halas, Oton Berkoppec, Vilém Závada, Jaroslav Závada, Ludvík Kundera, Dušan Karpatský, Luděk Kubišta, Irena Wenigová a mnozí další. Recepce lidově slovesných a uměleckých dějin děl jižních Slovanů má tedy u nás staleté tradice. Z výborů lidových písní, které vyšly u nás mezi dvěma světovými válkami a po roce 1945, uvedme **Výbor z lidové epiky československé a jihoslovenské (1929)**, **Výbor z jihoslovenské lidové epiky (1932)**, **Ban Strachinič. Z jihoslovenských zpěvů hrdinských (1946)**, výbor výpravných básní jižních Slovanů **Zpěvy hrdinství a lásky (1954)**, oba s ilustracemi Ferdiše Duši, a sborník lidové epiky jižních Slovanů **Jugoslávské zpěvy (1958)**. Na jejich sestavení a překladu mají největší zásluhy kromě Otona **Berkopce** Antonín **Beringer** a Josef **Staněk** a básníci František **Halas** a Vilém **Závada**. Také na Slovensku vyšly mj. „*srbské junácké zpěvy*“ **Královič Marko a orol (1958)**.

Přítom v každé době kromě uměleckých hodnot překládaného originálu hrála nezanedbatelnou roli rovněž řada mimoliterárních faktorů. Jednou to např. byla myšlenka slovanské vzájemnosti a sounáležitosti, podruhé tzv. novoslovanské hnutí, potřetí politické a ekonomické sblížení nově vzniklých států, jindy zase podobná nebo stejná ideologická východiska apod. Při překladu a přijímání prozaické, dramatické, lidově slovesné a básnické tvorby z jednotlivých národních literatur jižních Slovanů sehrál svou pozitivní úlohu mj. rovněž fakt, že šlo o recepci uměleckých děl ze slovanských jazyků, jež jsou si geneticky značně blízké.

Překlad jako jeden z nejvýraznějších projevů meziliterární interakce plní řadu funkcí: informativní, kulturně společenskou, kreativní, stimulativní a jiné. Překlad z kteréhokoli jazyka do jazykého jiného, ať příbuzného či nikoli, se vyznačuje některými zvláštnostmi, jež vyplývají mj. z toho, že překladatel „nepřekóduje“ text jednoho jazyka do textu druhého jazyka, nýbrž že především převádí text do jiného jazykového systému, do jiného kulturního prostředí a společenského klimatu, že vlastně vytváří nové umělecké dílo. Přítom při překladu uměleckého díla z velmi blízkého nebo blízkého jazyka nemá nejčastěji prvořadou funkci jeho informativní hodnota, nýbrž jeho estetická funkce v novém jinonárodním prostředí.

Není sporu o tom, že v meziválečném období měl literární proces v nově vzniklém jihoslovenském mnohonárodním státním útvaru četné prvky meziliterárního společenství, které se pak výrazněji projeví a rozhojnily v poválečném téměř půlstoletém vývoji v rámci nově vzniklé (a před několika lety zaniklé) jugoslávské federace. V rámci tohoto meziliterárního společenství literatur jugoslávských národů a národností se sice jak srbská, tak také charvátská, slovinská, černohorská, makedonská i bosensko-hercegovská literární tvorba

(včetně tvorby básnické) rozvíjela samostatně, přesto však všechny uvedené národní literatury měly některé rysy společné.

Také pronikání a recepce srbské básnické tvorby v českém a slovenském prostředí ve 20. století se vyznačovaly některými zvláštnostmi. Patří k nim mj. fakt, že u nás byla přijímána jako literatura několika odlišných státně politických a administrativních uspořádání: v rámci samostatného srbského státu, v rámci trojjediného států Srbů, Charvátů a Slovinců, v rámci poválečné mnohonárodnostní federativní Jugoslávie a nakonec v rámci srbsko-černohorské federace.

Srbští básníci nevstupují do našich příbytků, do našich knihoven, do povědomí a srdce českého čtenáře jako zcela neznámí autoři, nebo jako tvůrci nám neznámé literatury. Cestičku jim vyšlapali jednak jejich předchůdci v minulém a našem století, jednak sami básníci, kteří už dříve prezentovali svou tvorbu v různých antologiích, výběrech, panorámatech, rozhlasových pořadech nebo v samostatně vydaných sbírkách.

Již právě před téměř devadesáti lety vyšla u nás první antologie „ze starší i novější srbské poezie“ **Proocházkou srbským Parnasem** (1907), kterou její překladatel Josef Zdeněk **Raušar** věnoval „nehynoucí památce zesnulých básníků srbských Jovana Jovanoviće Zmaje a Ljubomira Nenadoviće“. Dvojdomy autor a překladatel J. Zd. Raušar (psal česky a srbsky a překládal do češtiny i do srbštiny) správně vystihl, že nebyl v té době u nás „sebemenší přehled prací srbských básníků“. J. Zd. Raušar se pokusil „aspoň trochu vyplnit mezeru v této příčině“. Proto vydal „malý výbor básní srbských poetů“, „aby vzbudil zájem pro krásnou literaturu bratrského nám národa srbského“.

Raušarův „malý výbor“ ovšem obsahoval téměř stovku básní od 26 srbských básníků, jejichž tvorba spadá převážně do minulého století. Ke každému autoru překladatel připojil stručné bio-bibliografické informace, které bychom mohli pokládat za první svérázný samostatný český literární slovník srbské literatury. Český čtenář tak měl možnost číst populární romantické verše Jovana **Iliće** (1824–1901), inspirované mj. orientální poezií, vlastenecké básně „pěvce shody srbsko-chorvatské a junáckého národa černohorského“ Jovana **Sundečiče** (1825–1900) a epické skladby Ljubomira **Nenadoviće** (1826–1895), který, stejně jako Sundečić, navštívil Prahu, seznámil se mj. s Františkem Palackým a přeložil do srbštiny několik českých lidových písní. Všeslovansky znějícími verši je zastoupen dvojdomy autor a stoupenec charvátsko-srbské jednoty Medo **Pucić** (1821–1882), Matija **Ban** (1818–1903) se představil mj. baladou ze srbsko-turecké války, Jovan Jovanović **Zmaj** (1833–1904) písněmi z cyklu Uvadlé růžičky, zakladatel srbské romantické poezie Branko **Radičević** (1824–1853) mj. částmi ze známé skladby Studentské loučení, výrazný romantický lyrik Djura **Jakšić** (1832–1878) básněmi o Evropě, Kosovu a klášteře v Gornjaku. Knížete **Nikolu I.** (Nikolu Petroviće-Njegoše, 1841–1921) čtenáři znali již z vyprávění Josefa Holečka, která u nás vycházela od sedmdesátých let, i z českého (1902)

a slovenského překladu jeho dramatu *Balkánská cařice* (1904). J. Zd. Raušar uveřejnil ve svém výboru „předzpěv“ z jeho cyklu *Básník a víla*.

Někteří básníci zastoupeni v Raušarově antologii upadli dnes v zapomenutí jak ve své vlasti, tak také u nás. Ovšem v druhé polovině minulého a na počátku našeho století patřili k významným tvůrcům či propagátorům srbsko-česko-slovenského kulturního sblížení, nebo se jejich díla u nás překládala či se o nich psalo. Patřil k nim vedle již uvedeného J. Sundečiče (v Praze získal stroje k založení tiskárny) a M. Puciće (přeložil část RK do italštiny, jeho verše překládal do češtiny Hermenegild Jireček) např. také Lj. Nenadović, dále překladatel z češtiny Manojlo **Djordjević** (1852–1896), který dokonce v Praze „*literárně působil, zúčastniv se činně též politického života, začež bylo mu pykati v svatováclavské trestnici, kam byl na šest let odsouzen*“.

V Raušarově antologii jsou ovšem zastoupeni také tvůrci, jejichž dílo předznamenalo novou vývojovou etapu srbské básnické tvorby: Vojislav **Ilić** (1860–1894), Laza **Kostić** (1841–1910), Aleksa **Šantić** (1868–1924), mj. překladatel *Písní otroka Sv. Čecha*, a Jovan **Dučič** (1871–1943), o němž se v roce 1905 u nás psalo, že „*jest to duch naskrze moderní, nejnadanější hlava z mladého pokolení srbského básnictví*“. Jejich verše pak v meziválečných a poválečných desetiletích pronikly do českého i slovenského kulturního prostředí.

Překadatel výboru *Procházkou srbským Parnasem* J. Zd. Raušar se s mnohými z autorů, jejichž verše přeložil, se osobně znal, navštěvoval je a přátelil se s nimi (např. s Matijou Banem, s Jovanem Jovanovićem Zmajem, Dragutinem Iličem aj.) nebo jejich verše či prózu uveřejňoval v českém překladu (Dj. Jakšić, M. Djordjević-Prizrenac aj.) také při jiných příležitostech.

Rozebírám zde Raušarovu antologii srbské básnické tvorby proto, že byla v mnoha ohledech pionýrská, průkopnická, neboť poprvé v takovém autorském i textovém rozsahu uváděla do českého kulturního prostředí srbskou poezii.

V připojené poznámce upozorňoval J. Zd. Raušar na některá jména „*mladších a nejmladších*“ básnických tvůrců, z nichž se v literatuře v našem století prosadili především Milan **Rakić** (1876–1938) a Danica **Markovićová** (1879–1932), zatímco ostatní se zařadili k méně významným nebo již dnes zcela zapomenutým autorům.

Tradici vzájemného poznávání bohaté lidové slovesnosti, prózy, poezie, dramatu a jiných kulturních hodnot Srbů a jižních Slovanů vůbec rozvíjely další generace překladatelů, propagátorů a kulturních pracovníků i po vzniku Království Srbů, Charvátů a Slovinců bezprostředně po skončení první světové války. Významný překladatel z literatur jižních Slovanů Otto František **Babler** (1901–1984) již v meziválečném období a pak do konce svého života seznamoval české čtenáře mj. také s četnými díly srbských, charvátských, slovinských, později bulharských a makedonských autorů. Jedním z jeho překladatelských počínů byl výbor *Jihoslované svým dětem* (1924).

Útlý výbor se skládá ze tří částí: obsahuje srbská, charvátská a slovinská přísloví a lidové hádanky a několik lidových písní a pohádek. Kromě lidově slovesných textů obsahuje básně pro děti od Jovana Jovanoviće **Zmaje**, Petra **Pre-radoviće**, Vladimira **Nazora**, Otona **Župančiče**, Vidy **Jerajevové** a krátké prózy od Milice **Jankovičové**, Svetozara **Čoroviće**, Dragotina Ketteho, Josipa **Stritara**, Frana Ksavera **Meška** a Frana **Milčinského**.

V českém a slovenském periodickém tisku vycházely v letech mezi dvěma světovými válkami ukázky překladů poezie a prózy jednotlivých srbských, charvátských a slovinských autorů. Vyšly mj. také dvě antologie veršů slovinských autorů pod názvem **Bratrská poezie** (1925, obsahuje překlady veršů I. Cankara, D. Ketteho a A. Gradnika) a **Hvězdy nad Triglavem** (1940, 1946), která přinesla verše 23 slovinských básníků.

Antologie **Srbské básničky** (1929), kterou sestavil a přeložil O. F. Babler (mj. sestavovatel a překladatel výborů **Srbské legendy**, 1932, a **Srbské lidové bajky**, 1940), obsahovala verše osmi autorek, které vstoupily do srbského literárního života v druhém a třetím desetiletí našeho století: čtyři básně Jely Spiridonovičové-**Savičové** (nar. 1891), šest básní Desanky **Maksimovičové**, čtyři básně Anici **Savičové-Rebcové**, po jedné básni od Milici **Kostičové-Selemové**, Very **Obrenovičové-Delibabičové** (nar. 1906), Jovanky **Hrvačaninové**, Ruži **Mičičové** a Verky **Škurlové-Iljičové** (nar. 1891). O. F. Babler čerpal k překladu texty jednak ze sbírek uvedených autorek, které vyšly v letech 1919–1927, jednak z časopisů *Srpski književni glasnik* a *Književni sever*. Překladatel již o dva roky dříve představil některé z uvedených srbských básniček a některé další (Danica **Markovičová**), o několika jiných se pouze zmínil (I. **Sekuličová**, J. **Dimitrijevičová**, D. **Pfanová**) v samostatné studii v olomouckém časopise *Archa* (1926). V témže ročníku O. F. Babler uveřejnil rovněž pojednání o Hasanaginici a „*svůj český překlad*“ (exitoval pouze málo přístupný překlad F. L. Čelakovského) této „*literární kuriozity*“ integrálně s textem, který zapsal a poprvé roku 1774 uveřejnil Alberto Fortis. **Knížka o koni** (1927), kterou O. F. Babler uspořádal, obsahuje mj. také báseň J. Jovanoviće **Zmaje Cikán koně vychvaluje** a do **Knížky o slunečnici** (1928) Babler zařadil též báseň J. Spiridonovičové-**Savičové Slunečnice**.

Lyrická duše Jugoslávie se nazýval útlý „výbor z antologie překladů soudobé jihoslovenské poezie“ (1934), které pořídili František **Čuberka**, František **Hrbek** a Adolf **Veselý**. Obsahuje téměř třicet básní srbských, charvátských a slovinských autorů „*všech pokolení*“, seřazených v abecedním pořádku. „*Lyrickou duši Jugoslávie nemůže ani letmo zachytiti, a kdežpak prosvětliti*“ — napsal tenkrát Julius **Dolanský**. Jako „*příležitostnou literární hříčku*“ označil týž kritik útlounký výbor stejné trojice překladatelů **Jadran v soudobé jihoslovenské lyrice** (1935). A. **Veselý** napsal mj. také veršovaný román o mořském hlí-

dači, redigoval čtyři ročníky časopisu *Slovanský Jadran* (1932–1935) a vydal několik soukromých bibliofilských tisků, mj. **Slunce nad Jugoslávií** (1936).

Svým rozsahem (28 stran) byla podobná také antologie 18 ukázek („často jen o několika verších“) z lyrické tvorby osmnácti soudobých básníků **Jihoslovan-ská lyrika** (1935), kterou přeložil Karel **Hádek**, jenž časopisecky uveřejnil také svůj překlad **Hasanaginice** (1935). Devatenáct básní obsahoval výbor **Z básní Jovana Dučice** (1935), které přeložil Vilém **Nezbeda**, který ve své Jugoslávské knihovnici vydal v 30. letech ještě „*drobounké výbory*“ z lyriky G. Krklece, Vl. Nazora a M. Krleži. Všechny uvedené „*miniaturní edice*“ — jak napsal tenkrát Antonín Frinta — volaly „*po tom, aby (snad za lepších časů) byla pořizena důkladnější antologie z básnictví jugoslávského, spořádaná podle jazyka originálů a s informačním úvodem*“. Na českých a slovenských jevištích se v meziválečných letech hrály divadelní hry srbských, charvátských, slovinských i bosenskohercegovských dramatiků.

Zásluhy na překládání uměleckých děl z literatur jednotlivých jihoslovan-ských národů v meziválečném období měly některé zvláště výrazné překlada- telské a kulturní osobnosti. Kromě již uvedených a O. F. Bablera k nim patří např. Adolf **Černý**, Rajmund **Habřina** (vlastním jménem Raimund Chatrný) Jan **Hudec**, Ivan **Lah**, Božo **Lovrić**, Vojtěch **Měrka**, Jiří **Wolker**, Jaroslav **Urban** a Anna **Urbanová** a mnozí další překladatelé ze slovinské, srbské a charvátské literatury. U děl ze srbské a charvátské literatury se přitom většinou neroz- lišovala národní příslušnost autora. Na základě tehdejšího unitaristického chá- pání a výkladu literární vědy byli přijímáni v jinonárodním prostředí převážně nebo výhradně jako „Srbocharváti“ nebo jako jugoslávští tvůrci. Pod označením Jihoslované dokonce někteří významní znalci slovanského Jihu zahrnovali ne- jen Srbocharváty a Slovinci, nýbrž také Bulhary (F. Wollman). V rámci existující- cího mnohonárodnostního státu totiž jejich dílo přispívalo jak k rozvoji vlastní národní literatury, tak také k rozvoji ostatních národních literatur meziváleč- ného jugoslávského státu bez ohledu na to, jaké státní označení nesl, zda Krá- lovství SHS nebo Jugoslávie.

Také po roce 1945 se u nás i v dalších evropských i mimoevropských zemích až do rozpadu jugoslávské federace na počátku devadesátých let našeho století překládalo nejvíce děl ze srbocharváštiny nebo charvátsosrbštiny, méně ze slo- vinštiny a ještě méně (nebo téměř vůbec) z makedonštiny. Přitom pronikání a recepce literárních děl a dalších kulturních hodnot do jinonárodního (českého nebo slovenského) prostředí bylo ovlivněno některými mimokulturními a mimo- literárními faktory. Tak v prvních třech poválečných letech se z literatur náro- dů Jugoslávie nejvíce překládalo v tzv. lidově demokratických zemích, zatímco v dalších čtyřech letech nastala v překládání, v kulturní i politické komunikaci prakticky úplná stagnace.

Růst počtu překladů z jugoslávských národních literatur pak byl zaznamenán v následujících několika letech a po roce 1956 již postupně překonával počty překladů z prvních poválečných let. V letech 1945–1980 bylo tehdejší Československo v počtu překladů z literatur národů tehdejší federativní Jugoslávie na porvním místě ve světě. V uvedeném období vyšlo u nás celkem 449 knižních titulů (z toho bylo 246 překladů do češtiny a 203 překlady do slovenštiny). Je jisté, že kromě vysokých uměleckých hodnot přeložených děl sehrálo svou úlohu jistě také udělení Nobelovy ceny za literaturu v roce 1961 Ivu Andrićovi. V poválečném téměř půl století patřili vedle Iva Andriće k nejpřekládanějším autorům jugoslávského meziliterárního společenství Miroslav Krleža, Branislav Nušić, Miodrag Bulatović, Branko Ćopić, Ivan Cankar, Dobrica Ćosić, Mihailo Lalić, Meša Selimović, Ela Perociová, France Bevk, Anton Ingolić, Grozdana Olujićová a Vasko Popa.

Srbskou básnickou tvorbu reprezentovali v českém nebo slovenském kulturním prostředí po roce 1945 antologie jugoslávské básnické tvorby, dále antologie evropské nebo světové poezie a samostatné výbory některých nejvýraznějších srbských básnických osobností našeho století.

První poválečná česká antologie moderní srbské poezie **Zpěv jihu** (1946) obsahuje verše čtyř nejvýznamnějších srbských lyriků, jež vydali „*své nejzralejší plody těsně před první světovou válkou a po ní*“: zakladatele moderní srbské básnické tradice Vojislava **Iliće**, „*usilující o ryzí umění evropského ražení*“, jenž zemřel ve svých dvaatřiceti letech, jeho žáka a následovníka Aleksey **Šantiće**, a dvou osobitých básníků diplomatů — Milana **Rakiće** (1876–1938) a Jovana **Dučiće** (1871–1943), kteří „*dokonávají evropeizaci srbské poezie*“ — jak mj. poznamenal v zasvěceném doslovu překladatel výboru Jaroslav **Závada**. Kromě V. Iliće byli ostatní tři tvůrci zastoupeni svými verši již v antologii *Procházkou srbským Parnasem* (1907), v tomto výboru však jejich dílo již prezentuje jedno uzavřené vývojové období. „*Všichni tito básníci své dílo dokončili a uazvrhli jednu epochu srbského ducha. Po nich přišli ti, kdož mezi dvěma válkami hledali bolestně smysldějinného posláni svého národa i své poezie*“ — psal J. Závada.

Do „*malého výboru z jugoslávských básníků dvacátého století*“ **Snímky krajiny poezie** (1966), který je „*spíš antologií básníků než poezie*“, zařadili jeho sestavovatelé Irena **Wenigová** a Dušan **Karpatský** mj. devětadvacet básní od šestnácti srbských básníků. Přesto, že šlo o „*malý výbor*“, byla to nejvýznamnější prezentace jak jugoslávské, tak také srbské básnické tvorby u nás. S výjimkou dvou bosenských básníků, dále Radeho Draince a Dušana Vasiljeva je všech ostatních dvanáct tvůrců zastoupeno také v této naší antologii.

„*Talentovaný básník*“, „*muzikální a snivý poeta nálad, přírody a života v ní*“ Stevan **Raičković** byl první poválečný srbský básník, jemuž překladatelé L. **Kubišta** a L. **Kundera** vydali útlý český výbor **Lidé se probouzejí beze zbraně** (1962). Pro členy Kruhu milovníkov poezie vyšel později reprezentativní slo-

venský výbor **Kamenná uspávanka** (1974), sestavený z básní čtyř Raičkovičových sbírek.

Koncem roku 1957 se na stránkách revue Světová literatura poprvé objevily v českém překladu verše významného srbského básníka Vaska Popy. Později se překlady jeho veršů tiskly v časopisech (Plamen, Kulturní tvorba) i almanáších, o nichž se ještě zmíním na jiném místě.

Z veršů Vaska Popy vyšly pak dva samostatné české výběry (**Vrať mi moje hadříky**, 1964, a **Vedlejší nebe**, 1971) a jeden výbor slovensky (**Ztratená červená čižmička**, 1987). Představily českým a slovenským čtenářům jednoho z nejvýraznějších a neoriginálnějších experimentátorů nejen srbské, nýbrž vůbec jugoslávské poválečné básnické tvorby.

V slovenské edici moderní světové poezie 20. století Otvorené okná vyšel rovněž první slovenský výbor z básní Dušana Matiće **Len spieva tajomný plameň** (1966). V útlém výboru **Na prstech nesu měsíc** (1967) se představil českému čtenáři Rade Drainac (1899–1943) třinácti básněmi, kterými se zařadil „do kontextu evropské poezie mezi dvěma světovými válkami“.

Tvorba Miodraga Pavloviće se dočkala slovenského vydání výboru **Počiatok básne** (1973), který obsahoval překlady básní ze šesti do té doby vydaných Pavlovičových básnických sbírek. V odborně fundovaném doslovu překladatel František Lipka charakterizoval základní hodnoty a koncepci Pavlovičovy básnické tvorby a dospěl k závěru, že básníkovo dílo „představuje nejucelenější a nejintenzivnější básnický svět v srbské poezii a svým významem překračuje hranice své vlasti“.

„Na slávu Bělehradu“ nazval svůj překlad působivé expresivní básnické skladby bosensko-hercegovského tvůrce Skendera Kulenoviće **Stojanka, mamka z Knežopolja** (1974) Branislav Choma. Integrálně s originálem ji vydal „k 30. výročí osvobození Bělehradu... od fašistických okupantů“.

Ve svých bibliofilských tiscích představil neúnavný překladatel mj. z literatur jižních Slovanů Otto František Babler také tři významné balkánské slovan-ské básnířky: vedle Bulharky Dory Gabeové a Charvátky Vesny Parunové také nejlyričtější srbskou básnířku Desanku **Maksimovičovou** útlým výběrem **Odkaz a jiné básně** (1978). Devět svých překladů básní tohoto prvního samostatného českého vydání jejích veršů doprovodil překladatel výstižným doslovem, v němž pojednal o autorčině básnické tvorbě. Grafiky Jana Hally ještě více zvýraznily básnířčino lyrické slovo.

O. F. Babler vydal jako novoroční pozdrav rovněž svazeček dvanácti básní Todora Manojloviće **Zvěrokruh neboli Hvězdný kalendář** (1978–1979) se znaky zodiaku, které vyryla A. Kocárová. Na rozdíl od českých překladatelů, kteří nevěnovali pozornost básnickému dílu Ljubomira Simoviće, pilný a zasvěcený slovenský překladatel, básník a v posledních letech i diplomat František Lipka sestavil, přeložil a výstižným doslovem opatřil výbor ze Simovičovy tvorby

Spev o zázračníkovi (1981). K výborům z poezie zakladatelů moderního srbského básnictví Miodraga Pavloviće a Vaska Popy i jejich vrstevníka Stevana Raičkoviće přibyl tak výběr z tvorby reprezentanta mladší generace.

Srbská básnická tvorba našeho století je zastoupena rovněž v četných českých a slovenských antologiích ze světové poezie nebo ve výběrech, jež vyšly k různým příležitostem. Tak např. básně V. Popy spolu s verši St. Raičkoviće a s básněmi Ivana Minattiho, Vesny Parunové a Aca Šopova jsou ve sborníku mladé bulharské, české, jugoslávské, maďarské, německé (NDR), polské, rumunské a sovětské poezie **Hlubší než smrt** (1958). Báseň V. Popy **Hra na zloděje růži** spolu s jednou básní rumunského tvůrce Tudora Argheziho reprezentují ve výboru **Breviř lásky** (1971) vlastně všechny balkánské novodobé literatury. Její sestavovatel totiž do ní zařadil „*verše, které má rád*“. Srbští básníci jsou zastoupeni ve slovenské antologii **Vysoké topole** (1969). Pořadatel českého výboru ze světové poezie 20. století **Sto moderních básníků** (1967) Adolf Kroupa zařadil do něho rovněž verše Oskara Daviča, Vaska Popy a tří charvátských básníků (Ivan Goran Kovačić, Miroslav Krleža, Tin Ujević). Ke každému autorovi je zařazen stručný životopis, bibliografie, „*výroky o tvorbě, literatuře a životě*“ i fotografie. Vasko Popa spolu s Miroslavem Krležou reprezentují tehdejší jugoslávskou poezii každý dvěma básněmi také v antologii ze světové poezie našeho století pro děti a mládež **Postavit vejce po Kolumbovi** (1967).

Sborník Říjen 1917–'67 (1967), který vyšel současně česky, bulharsky, maďarsky, polsky, německy a rusky, obsahuje verše bulharských, českých, maďarských, německých (NDR), polských, slovenských a sovětských básníků. Samostatně jsou zastoupeny literatury tehdejší federativní Jugoslávie: charvátskou poezii reprezentují svými verši August Cesarec, Zdenko Šambuk, Šime Vučetić, Vladimir Popović a Djuro Šnajder, srbskou básnickou tvorbu Oskar Davičo básní **Pět smyslů štěstí** a Tanasije Mladenović básní **Oblaka**. Dále jsou v antologii verše bosensko-hercegovského charvátského básníka Maka Dizdara, Slovince Toneho Seliškara a Makedonců Kosty Racina a Laza Karovského.

V reprezentativní publikaci **Sarajevo, město poezie** (1971) jsou zastoupeni každý třemi básněmi Risto Tošović a Branko V. Radičević a textem o lidových písních Vasko Popy. Rozsáhlý sborník **Bílé vrány aneb Pojďte si vymýšlet, pojďte si hrát** (1975) obsahuje verše i prózu pro děti a mládež ze srbské, charvátské, slovinské a makedonské literatury našeho století, nikoli tedy „*výběr z děl současných jihoslovanských autorů*“, jak je poněkud nepřesně uvedeno v tiráži.

Sličná antologie s krásnými ilustracemi Květy Pacovské poprvé v takové šíři představila českým dětským čtenářům mnohotvárnou tvorbu pro mládež, která vznikala převážně v rámci poválečného jugoslávského meziliterárního společenství. Důstojně je v ní zastoupena také srbská dětská poezie a próza. Je v ní několik básní Desanky **Maksimovićové**, Dušana **Radoviće** (1922–1985), Dra-

gana **Lukiće** (nar. 1928) a po jedné básni Milovana **Danojliće**, Miroslava **An-tiće**, Jovana Jovanoviće **Zmaje** (1833–1904), Momčila **Tešiće** (1911), Božidara **Timotijeviće** (nar. 1932), Stevana **Raičkoviće**, Nikoly **Drenovce** (nar. 1907) a Vojislava **Cariće** (nar. 1922).

Ve výboru z překladů O. F. Bablera ze světové básnické tvorby našeho stole-tí **Lyrické konfrontace** (1986) je z poezie slovanských národů nejpočetnější zastoupena srbská, slovinská a chorvatská literatura. Pořadatel Josef Suchý zařadil do výboru po jednom překladu z veršů srbských básníků Jovana **Hris-tiće**, Dragana **Kolundžiji**, dvě básně Ivana V. **Laliće** a po jedné básni Srbolju-ba **Mitiće** a Stevan **Raičkoviće**. Pro srovnání uvedme, že slovinská a chorvatská poezie je zastoupena každá verši deseti autorů, bosenskohercegovská jednou básní Maka Dizdara a bulharská básnická tvorba třemi básněmi Blagy Dimit-rovové a jednou básní D. Gabeové.

Sborník **Co se stalo na Kosovu rovném** (1990) obsahuje vedle úryvků z hagiografických textů, historických studií a z esejů také básně a prózu srbských autorů s kosovskými náměty. Básně deseti srbských autorů našeho století tvoří svéráznou tematicky skloubenou miniantologii srbské básnické tvorby. Tvůrci Milutin **Bojić**, Mirko **Korolija**, Laza **Kostić**, Desanka **Maksimovićová**, Raj-ko Petrov **Nogo**, Rastko **Petrović**, Slobodan **Rakitić**, Ljubomir **Simović** jsou v ní zastoupeni jednou básní, Miodrag **Pavlović** šesti básněmi a Vasko **Popa** s Milanem **Rakićem** každý cyklem sedmi básní. Tento rozsahem útlý výbor bychom mohli fakticky považovat za třetí samostatnou antologii srbské básnic-ké tvorby, která vyšla v našem století v českém překladu.

Básně (i próza a dramata) srbských autorů se tiskly u nás a na Slovensku v poválečných letech rovněž na stránkách denního a periodického tisku a zazněly v mnoha rozhlasových i televizních relacích. Výraznou zásluhu na prezentaci srbské a ostatních moderních jihoslovanských literatur mají především revue Světová literatura a její slovenský protějšek Revue svetovej literatúry, Literár-ní měsíčník, Slovenské pohľady, Tvorba, Literárny týždenník, Nové slovo aj. Zejména v nich se čtenáři seznamovali často poprvé s verši např. Desanky Mak-simovićové, Miodraga Pavloviće, Vaska Popy, Stevana Raičkoviće, Ljubomira Simoviće, Dragana Dragojloviće, Ivana Gadjanského, Dragana Kolundžiji, Mi-lutina Petroviće, Jovana Zivlaka, Radomira Mičunoviće, Ognjena Lakičeviče, Branka Miljkoviće, Adama Puslojiće, Borislava Radoviće a některých dalších srbských básnických tvůrců.

Téměř devadesát let po prvním českém výboru ze srbské poezie předkládá-me čtenářům počtem autorů a přeložených textů dosud nejrozsáhlejší českou antologii srbské básnické tvorby, která by měla podat nejúplnější informace o vývojových tendencích, uměleckých hodnotách a jejich tvůrcích. Připojené bio-bibliografické informace o více než sedmi desítkách soudobých srbských básní-ků jsou pro české čtenáře nepostradatelným literárním lexikonem, neboť ode-

onský *Slovník spisovatelů Jugoslávie* vyšel u nás před téměř dvěma desítkami let a nejsou v něm zastoupeni srbští autoři dnešní tzv. střední a mladé básnické generace.

Třebaže jsme při sestavování antologie částečně přihlédli k tomu, že překlady veršů jsou určeny čtenářům jinonárodního prostředí s poněkud odlišnou literární tradicí a s jiným žebříčkem v hierarchii hodnot, hlavním měřítkem byla šíře záběru. Přitom ovšem počet zařazených ukázek v žádném případě není měřítkem významu toho kterého autora. Ponecháváme na čtenářích i na literárních kritikách, aby posoudili, nakolik se nám podařilo skloubit obě hlediska.